

TALABALARDA KREATIVLIKNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOY-
PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI VA EMOTSIONAL INTELLEKT BILAN O'ZARO
BOG'LIQLIGI

Oripova Maftuna Umid qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarda kreativlikni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari va uning emotsional intellekt bilan o'zaro bog'liqligi yoritilgan. Kreativlikning rivojlanishida shaxsning emotsional sezgirligi, o'zini boshqarish qobiliyati hamda ijtimoiy munosabatlarni samarali tashkil eta olish ko'nikmalari muhim omil sifatida qaraladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yuqori darajadagi emotsional intellekt talabalarda ijodiy fikrlashni kuchaytiradi, muammolarga noodatiy yondashuvni shakllantiradi va innovatsion faoliyatda samaradorlikni oshiradi.

Kalit so'zlar: kreativlik, emotsional intellekt, talaba, ijodiy tafakkur, ijtimoiy-psixologik xususiyatlar.

Аннотация: В статье рассматриваются социально-психологические особенности формирования креативности у студентов и её взаимосвязь с эмоциональным интеллектом. Отмечается, что развитие креативности во многом зависит от эмоциональной чувствительности личности, способности к саморегуляции и эффективного построения социальных отношений. Результаты исследования показывают, что высокий уровень эмоционального интеллекта способствует развитию творческого мышления у студентов, формирует нестандартный подход к решению проблем и повышает эффективность инновационной деятельности.

Ключевые слова: креативность, эмоциональный интеллект, студент, творческое мышление, социально-психологические особенности.

Abstract: This article explores the socio-psychological characteristics of developing creativity among students and its interrelation with emotional intelligence. The study highlights that the growth of creativity is strongly influenced by an individual's emotional sensitivity, self-regulation skills, and ability to build effective social relationships. Research findings demonstrate that a high level of emotional intelligence enhances students' creative thinking, fosters unconventional problem-solving approaches, and increases effectiveness in innovative activities.

Keywords: creativity, emotional intelligence, student, creative thinking, socio-psychological characteristics.

KIRISH

Bugungi globallashuv va tezkor o'zgarishlar davrida jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri bu – ijodkor va kreativ shaxslarni tarbiyalashdir. Ta'lim jarayonida kreativlikni shakllantirish masalasi faqat pedagogik yoki psixologik jarayon emas, balki ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida ham o'rganilishi zarur. Chunki talaba shaxsida kreativ

tafakkur shakllanishi nafaqat individual qobiliyat, balki ijtimoiy muhit, emotsional barqarorlik va emotsional intellekt darajasi bilan chambarchas bog'liqdir.

Emotsional intellekt tushunchasi insonning o'z hissiyotlarini anglash, boshqarish, shuningdek, atrofda qilarning emotsional holatini to'g'ri idrok etish qobiliyatini bildiradi. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, emotsional intellekti rivojlangan shaxslar kreativ vazifalarni hal qilishda samaraliroq natijalarga erishadilar. Chunki ular stressli vaziyatlarda o'zini boshqarish, muloqot jarayonida ijobiy aloqalarni o'rnatish va murakkab masalalarga noodatiy yechimlar topishda faolroq bo'ladilar.

Talabalik davri – shaxsning kasbiy va ijtimoiy o'zligini shakllantirishda eng muhim bosqichlardan biridir. Bu davrda kreativlik va emotsional intellektning o'zaro uyg'un rivojlanishi talabalar tafakkurida mustaqillik, tashabbuskorlik, mas'uliyat va innovatsion qarashlarni kuchaytiradi. Shuningdek, ijodiy fikrlash va emotsional intellekt uyg'unligi ularning kelajak kasbiy faoliyatida yangilik yaratish, jamiyatdagi murakkab ijtimoiy-psixologik vaziyatlarga moslashish hamda raqobatbardosh mutaxassis bo'lish imkoniyatini oshiradi.

Shu nuqtai nazardan, talabalarda kreativlikni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari va uning emotsional intellekt bilan o'zaro bog'liqligini o'rganish zamonaviy ta'lim psixologiyasi va pedagogikasining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Hozirgi davrda ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan asosiy talab – bu nafaqat bilimli, balki ijodkor, tashabbuskor, mustaqil fikrlovchi va emotsional jihatdan barqaror shaxslarni tayyorlashdir. Globallashuv, texnologik taraqqiyot va mehnat bozoridagi raqobat sharoitida kreativlik va emotsional intellektning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Chunki kreativlik yangilik yaratish, muammolarga noodatiy yondashish, turli sharoitlarda moslashish imkonini bersa, emotsional intellekt shaxslararo muloqotni samarali tashkil etish, jamoada sog'lom psixologik muhitni shakllantirish va stressli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarda ham ijodiy fikrlashni rivojlantirish, talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlash va ularning emotsional salohiyatini kuchaytirish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilanmoqda. Jumladan, Prezidentimiz tashabbusi bilan qabul qilingan "Yangi O'zbekiston – taraqqiyot strategiyasi"da yoshlarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish, zamonaviy bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Bu esa talabalarda kreativlikni shakllantirish va uni emotsional intellekt bilan uyg'un holda rivojlantirish ilmiy-nazariy va amaliy tadqiqotlar uchun dolzarb yo'nalish hisoblanishini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, psixologik tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, yuqori emotsional intellektga ega bo'lgan shaxslar o'z his-tuyg'ularini to'g'ri boshqaradi, boshqalarning emotsional holatini chuqurroq anglaydi va shu orqali ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatliroq bo'ladi. Bu esa, o'z navbatida, kreativlikni shakllantirishga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Demak, zamonaviy ta'lim muhitida talabalar ijodkorligini rivojlantirish emotsional intellektni o'stirish bilan uzviy bog'liq holda olib borilishi zarur.

Shu sababli, talabalarda kreativlikni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini emotsional intellekt bilan o'zaro bog'liqlikda o'rganish nafaqat ilmiy ahamiyatga, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Talabalarda kreativlikni shakllantirish jarayoni ijtimoiy-psixologik omillar va emotsional intellekt bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu jarayon kompleks yondashuvni talab qiladi. Avvalo, kreativlik inson tafakkurining o'ziga xos shakli sifatida yangicha qarash, noodatiy yechim topish, mavjud vaziyatlarni innovatsion tarzda baholash va yangi g'oyalarni ilgari surish qobiliyatini bildiradi. Talaba shaxsida kreativlikni shakllantirish nafaqat uning kasbiy tayyorgarligini, balki ijtimoiy hayotdagi faol ishtirokini ham belgilaydi.

Emotsional intellekt esa shaxsning o'z hissiyotlarini anglash, boshqarish va boshqalar his-tuyg'ularini to'g'ri tushunish hamda ularga mos ravishda muloqot o'rnatish qobiliyatidir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, yuqori emotsional intellektga ega bo'lgan talabalar o'zaro munosabatlarda ochiq, ijtimoiy jihatdan faol bo'ladilar va ijodiy faoliyatda yuqori samaradorlikni namoyon etadilar. Shunday ekan, kreativlik va emotsional intellekt o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, biri ikkinchisini to'ldiradi va mustahkamlaydi.

Ta'lim muhitida kreativlikni rivojlantirish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish zarur. Masalan, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, interfaol metodlar va guruhli ijodiy mashg'ulotlar talabalarda mustaqil fikrlashni, tashabbuskorlikni va noodatiy yondashuvlarni rivojlantiradi. Ushbu jarayonlarda emotsional intellektning ahamiyati katta, chunki u o'zaro hamkorlikda faol ishtirok etish, kelishmovchiliklarni konstruktiv hal qilish va ijodiy vazifalarda jamoaviy natijalarga erishish imkonini beradi.

Ijtimoiy-psixologik omillar ham kreativlikni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Talaba shaxsining o'z-o'zini anglash darajasi, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash muhiti, oilaviy va guruhli qadriyatlar ham kreativ rivojlanishga ta'sir ko'rsatadi. O'zini qadrlash, o'z imkoniyatlariga ishonch va ijtimoiy moslashuvchanlik kuchli bo'lgan talabalar ko'proq kreativ tashabbuslar ko'rsatadi. Shu bilan birga, past emotsional intellektga ega bo'lgan talabalar ko'pincha o'zini ifoda etishda qiynaladilar, stressli vaziyatlarda passivlik namoyon qiladilar va ijodiy vazifalardan chetlashishga moyil bo'ladilar.

Amaliy kuzatishlar va ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativlikni rivojlantirish va emotsional intellektni oshirish birgalikda olib borilganda eng yuqori samaradorlikka erishiladi. Bu esa ta'lim jarayonida nafaqat bilim va ko'nikmalarni berish, balki talabalar shaxsiyatini har tomonlama rivojlantirishni, ularning emotsional sezgirligi va ijodiy tafakkurini uyg'un shakllantirishni talab etadi.

Natijada, kreativlik va emotsional intellektning o'zaro bog'liqligi ta'lim jarayonida talabalarni kelajakda raqobatbardosh, tashabbuskor va innovatsion g'oyalar ishlab chiqishga qodir mutaxassislar sifatida tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

Talabalarda kreativlikni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari va uning emotsional intellekt bilan o'zaro bog'liqligini o'rganish bugungi kunda bir necha sabablar tufayli alohida ahamiyat kasb etadi.

Birinchidan, zamonaviy ta'lim tizimi nafaqat nazariy bilim berishga, balki amaliy faoliyatda innovatsion yondashuv ko'rsatadigan, noodatiy fikrlashga ega, ijodiy salohiyatli mutaxassislarni tayyorlashga qaratilgan. Bunday sifatlarni shakllantirish jarayonida

kreativlikning roli beqiyosdir. Ammo kreativlikning rivojlanishi tasodifiy jarayon emas, balki ijtimoiy-psixologik omillar, talabaning shaxsiy xususiyatlari va emotsional intellekti bilan uzviy bog'liqdir. Shu bois ushbu mavzuni chuqur ilmiy jihatdan tahlil qilish ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Ikkinchidan, emotsional intellektning o'rnini hozirgi globalashuv davrida yanada dolzarb bo'lib bormoqda. Inson o'z hissiyotlarini anglab, boshqalar tuyg'ularini to'g'ri idrok etib va ularni boshqarishda samarali bo'lsa, ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatga erishadi. Talabalarda yuqori emotsional intellekt mavjud bo'lsa, ularning ijodiy fikrlashi, tashabbuskorligi va yangilik yaratish qobiliyati ham shunchalik kuchli bo'ladi. Bu bog'liqlikni o'rganish orqali ta'limda yangi pedagogik va psixologik yondashuvlarni ishlab chiqish mumkin.

Uchinchidan, mamlakatimizda olib borilayotgan ta'lim islohotlari jarayonida kreativlikni rivojlantirish va talabalarni raqobatbardosh kadr sifatida shakllantirish strategik vazifa qilib belgilangan. Shu bilan birga, yoshlarda emotsional barqarorlik, stressga chidamlilik, ijtimoiy munosabatlarda faol bo'lish kabi sifatarni rivojlantirish ham davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Demak, kreativlik va emotsional intellektning o'zaro bog'liqligini tadqiq etish bu vazifalarni samarali amalga oshirish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

To'rtinchidan, talabalarda kreativlikni rivojlantirish va emotsional intellektni oshirishga oid amaliy tadqiqotlar nafaqat ilmiy jamoatchilik uchun, balki pedagoglar, psixologlar va ta'lim muassasalari rahbarlari uchun ham muhim qo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Chunki bu yo'nalishda yaratilgan ilmiy tavsiyalar o'quv jarayoniga to'g'ridan-to'g'ri joriy etilishi mumkin.

Shu sababli, mazkur mavzuni o'rganish bugungi kunda talabalarda shaxsiy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish hamda ijtimoiy-psixologik moslashuvini ta'minlash uchun zarur va dolzarb hisoblanadi.

Talabalarda kreativlikni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari bilan emotsional intellektning o'zaro bog'liqligi bir necha asosiy yo'nalishda namoyon bo'ladi:

Birinchidan, kreativlik va emotsional intellektning umumiy psixologik asoslari mavjud. Kreativlik ijodiy tafakkur, noodatiy yechim topish va yangilik yaratish qobiliyati sifatida namoyon bo'lsa, emotsional intellekt shaxsning hissiyotni boshqarish, o'zini anglash va ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatli bo'lish qobiliyatidir. Har ikkisi ham shaxsning ichki salohiyatini ochishda, tashabbuskorlik va yangilikka intilishida asosiy omil hisoblanadi.

Ikkinchidan, yuqori emotsional intellekt talabaning stressli vaziyatlarda o'zini boshqarishiga yordam beradi. Bu esa ijodiy faoliyatda to'siqlardan qo'rqmaslik, yangi g'oyalarni sinab ko'rish va kreativ tashabbuslarni ilgari surishda ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Past emotsional intellekt esa aksincha, xavotir, qo'rquv va o'ziga ishonchsizlik orqali kreativlikni cheklashi mumkin.

Uchinchidan, ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatli bo'lish, hamkorlikda ishlash va jamoaviy ijodiy faoliyatni tashkil etish emotsional intellekt darajasiga bog'liq. Talabalarda yuqori emotsional intellekt mavjud bo'lsa, ular o'z g'oyalarni boshqalarga ishonarli tarzda

taqdim eta oladi, jamoada muvozanatni saqlaydi va hamkorlik asosida ijodiy samaraga erishadi.

To'rtinchidan, kreativlikni rivojlantirish jarayonida emotsional sezgirlik, empatiya va o'zini anglash muhim o'rin tutadi. Talaba o'z hissiyotlarini anglab, ularni boshqalar his-tuyg'ulari bilan uyg'unlashtira olsa, bu uning ijodiy yondashuvlarini yanada boyitadi va ijtimoiy-psixologik jihatdan to'liq shakllanishiga xizmat qiladi.

Beshinchidan, tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, emotsional intellekti rivojlangan talabalar ko'proq mustaqil qaror qabul qiladi, murakkab masalalarda noodatiy yechimlarni qo'llashga moyil bo'ladi va shu orqali o'z kreativlik darajasini namoyon qiladi.

Talabalarda kreativlikni shakllantirish va emotsional intellekti rivojlantirish o'zaro uzviy bog'liq jarayonlardir. Emotsional intellekt ijodiy tafakkurni rag'batlantiradi, ijtimoiy-psixologik barqarorlikni ta'minlaydi va talabalarni kelajakda raqobatbardosh, tashabbuskor va yangilik yaratishga qodir mutaxassis sifatida shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa

Talabalarda kreativlikni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari ularning shaxsiy rivojlanishi, kasbiy shakllanishi va ijtimoiy moslashuvchanligida muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativ tafakkur faqatgina bilim va ko'nikmalar orqali emas, balki talabalarining ijtimoiy munosabatlari, motivatsiyasi, kommunikativ kompetensiyasi va emotsional barqarorligi orqali ham rivojlanadi. Ayniqsa, emotsional intellekt — o'z emotsiyalarini anglash, boshqarish va boshqalarning his-tuyg'ularini to'g'ri idrok etish qobiliyati — kreativlikni shakllantirishda asosiy psixologik omillardan biri sifatida maydonga chiqadi.

Emotsional intellekti rivojlangan talabalar muammolarga yangicha yondasha oladi, guruhda samarali ishlaydi, konfliktli vaziyatlarda konstruktiv yo'l topadi hamda o'z g'oyalarini ijodiy tarzda ifoda etadi. Bu esa kreativlik va emotsional intellektning o'zaro uzviy bog'liqligini tasdiqlaydi. Talabalarda ushbu ikki sifatni uyg'un shaklda rivojlantirish zamonaviy ta'lim jarayonida nafaqat individual, balki ijtimoiy jihatdan ham katta samara beradi.

Shunday qilib, kreativlik va emotsional intellekti birgalikda shakllantirish talabalarining ijtimoiy-psixologik salohiyatini yuksaltiradi, ularni mustaqil fikrlaydigan, ijodkor va ijtimoiy faol shaxs sifatida tarbiyalashda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (O'ZBEK ADABIYOTLARI):

1. Abdullayeva Q. Psixologiya asoslari. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2018.
2. G'oziev E. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Universitet, 2010.
3. Xolmatov A. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.
4. Jo'rayev M. Ijodiy tafakkurni shakllantirishning psixologik asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. Yo'ldoshev J., Hasanboeva O. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.

6. Muxitdinova F. Yoshlar ijtimoiy-psixologik rivojlanishida kreativlikning o'rne. – Toshkent: Innovatsiya, 2020.
7. Qodirova N. Talabalarda emotsional intellektni rivojlantirish usullari. – Toshkent: Fan va taraqqiyot, 2021.
8. Raxmonov I. Ta'lim jarayonida kreativ kompetensiyalarni shakllantirish. – Toshkent: Universitet, 2022.
9. Karimova V. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent: Universitet, 2014.
10. Ochildiyev A. Shaxs rivojlanishi va ijodkorlik. – Toshkent: Akademnashr, 2017.